

University of Tehran press

Multimodal Quality Assessment: The Case of Persian Translations of Tintin Comics

Fatemeh Zahra Nazari Robati *ID 0009-0007-2759-7248

Department of English Language and Literature;University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Email: f.nazari@vru.ac.ir

Saeed Ketabi ✉**ID 0009-0008-7430-7001

Department of English Language and Literature;University of Isfahan, Isfahan, Iran

Email: ketabi@fgn.ui.ac.ir

Mahmoud Afrouz ***ID 0000-0003-3051-4769

Department of English Language and Literature;University of Isfahan, Isfahan, Iran

Email: m.afrouz@fgn.ui.ac.ir

Zahra Amirian ****ID 0000-0001-9274-352X

Department of English Language and Literature;University of Isfahan, Isfahan, Iran

Email: z.amirian@fgn.ui.ac.ir

ABSTRACT

Tintin comics, as one of the most popular comics of the 20th century in the world, has been translated and read by different age groups in Iran as well. Translating comics is a difficult task. The purpose of the present study is to assess the quality of translations of seven series of this collection, translated by Masume Razapour, from both verbal and nonverbal aspects considering four challenging areas of idiom, slang, onomatopoeia, and equivalence. Thus, English and Persian texts were compared with each other. To examine the verbal part Waddington's (2001) type A model and for the nonverbal part, Kress and van Luween's (2006) model have been used for examining the three metameanings of multimodal texts and determining the violation of image-text relations. The result of the study shows that the translator acted the most successfully in The Black Island (7.45) and the least successfully in The Broken Ear (-1.36). The changes in metameanings have happened in compositional meaning due to changes in font type/size or discontinuities of color. There are some cases of violation of image-text relation due to cultural differences and differences in writing direction. Examining the two verbal and non-verbal parts shows that the translator in a few cases of domesticating the texts due to cultural differences has caused some violations in meaning and image-text relation. The results of study can be used in teaching translation, informing translators about the more challenging areas of comic translation, and considerate use of localization to save image-text relations.

ARTICLE INFO

Article history:
Received: 16 October 2023
Received in revised form
15 May 2024
Accepted: 17 May 2024
Available online:
Autumn 2024

Keywords:

TQA, Tintin comics,
Multimodality,
Metameanings, Errors.

Mounesi Gharamaleki, S., Ahangari, S., & hadidi Tamjid, N. (2024). A Cognitive Load for Online Classrooms in an EFL Context: A Qualitative Study. *Journal of Foreign Language Research*, 14 (3), 429-444. <http://doi.org/10.22059/jflr.2024.366032.1069>.

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2024.366032.1069>.

*PhD. Candidate in Translation in University of Isfahan, faculty member of Narjes Department, Vali-Asr University of Rafsanjan

✉** PhD in Teaching English from Cambridge University, faculty member of University of Isfahan

*** PhD in Translation studies from Allamah Tabatabaei University, faculty member of University of Isfahan

**** PhD in Teaching English from University of Isfahan, faculty member of University of Isfahan

انتشارات دانشگاه تهران

ارزیابی چندوجهی کیفیت ترجمه: مورد مطالعه ترجمه‌های فارسی کتب مصور تن‌تن

فاطمه زهرا نظری رباطی *

ID 0009-0007-2759-7248

گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده زبانهای خارجه، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Email: f.nazari@vru.ac.ir

سعید کتابی **

ID 0009-0008-7430-7001

گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده زبانهای خارجه، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Email: ketabi@fgn.ui.ac.ir

محمود افروز ***

ID 0000-0003-3051-4769

گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده زبانهای خارجه، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Email: m.afrouz@fgn.ui.ac.ir

زهرا امیریان ****

ID 0000-0001-9274-352X

گروه زبان و ادبیات انگلیسی، دانشکده زبانهای خارجه، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Email: z.amirian@fgn.ui.ac.ir

چکیده

کتاب‌های مصور تن‌تن، به‌عنوان یکی از محبوب‌ترین کتاب‌های مصور قرن بیستم، در ایران نیز مانند سایر نقاط جهان ترجمه و توسط گروه‌های سنی مختلف دنبال شده است. ترجمه کتاب‌های مصور کار دشواری است و حوزه‌های چالش‌برانگیز مختلفی در این خصوص وجود دارد. هدف از مطالعه حاضر ارزیابی کیفیت ترجمه معصومه رضاپور از کتاب‌های مصور تن‌تن با توجه به جنبه‌های کلامی و غیر کلامی در چهار حوزه چالش‌برانگیز اصطلاح، زبان عامیانه، نام‌آوا و معادل است. بدین منظور، دو متن انگلیسی و فارسی با یکدیگر مقایسه شدند. در بخش کلامی، برای ارزیابی خطاهای ترجمه‌ای از مدل الف و دینگتون (۲۰۰۱) و در بخش غیر کلامی از مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) برای بررسی فرامعانی متون چندوجهی و تعیین نقض رابطه بین تصویر و متن استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مترجم بیشترین موفقیت را در ترجمه جزیره سیاه (۷/۴۵) و کمترین موفقیت را در ترجمه گوش شکسته (۱/۳۶-) داشته است. تغییر در فرامعناها تنها در معنای ترکیبی به علت تغییر نوع یا اندازه قلم یا عدم تداوم رنگ اتفاق افتاده است و مواردی از نقض رابطه بین تصویر و متن به دلیل تفاوت‌های فرهنگی نوع نوشیدنی و تفاوت در جهت نوشتن در این دو زبان یافت شد. بررسی دو وجه کلامی و غیر کلامی حاکی از آن است که مترجم در موارد معدودی که در پی بومی‌سازی کتب از جهت فرهنگی بوده باعث نقض معنا و رابطه بین متن و تصویر شده است. نتایج تحقیق را می‌توان در آموزش ترجمه، جهت آگاه‌سازی مترجمین از حوزه‌های چالش‌برانگیزتر ترجمه کتاب‌های مصور و استفاده هوشمندانه از بومی‌سازی در راستای عدم نقض رابطه متن و تصویر به کار برد.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۷/۲۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸

تاریخ انتشار: پاییز ۱۴۰۳

نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

ارزیابی کیفیت ترجمه، چندوجهی، کتاب‌های مصور تن‌تن، فرامعناها، خطاها.

موسسی قراملکی، سولماز، آهنگری، سعیده، و حدیدی تمجید، نسرين. (۱۴۰۳). بار شناختی فراگیران زبان‌های خارجی در کلاس‌های آنلاین: یک مطالعه کیفی. پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، ۱۴ (۳)، ۴۲۹-۴۴۴.

DOI: http://doi.org/ 10.22059/jflr.2024.366032.1069.

The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: http://doi.org/ 10.22059/jflr.2024.366032.1069.

* دانشجوی دکتری ترجمه در دانشگاه اصفهان، عضو هیأت علمی دانشکده حضرت نرجس (س) دانشگاه ولیعصر (عج) رفسنجان

** دکتری آموزش زبان انگلیسی از دانشگاه کمبریج، دانشیار دانشکده زبانهای خارجه دانشگاه اصفهان

*** دکتری ترجمه از دانشگاه علامه طباطبایی، دانشیار دانشکده زبانهای خارجه دانشگاه اصفهان

**** دکتری آموزش زبان انگلیسی از دانشگاه اصفهان، دانشیار دانشکده زبانهای خارجه دانشگاه اصفهان

۱. مقدمه

کتاب‌های مصور داستان‌هایی تصویری هستند که در آن‌ها داستان از طریق ترکیبی از کلمات و تصاویر روایت می‌شود؛ بنابراین ممکن است در یک حالت انعطاف‌پذیرتر و چندبعدی ارائه شوند و به گفته لانیسته^۱ (۲۰۱۰، ۱۰۸)، آن‌ها به دلیل ماهیت بصری خود گویاتر هستند و خواننده آن‌ها نسبت به متونی که صرفاً از طریق واژه‌ها معنا را بیان می‌کنند از لحاظ عاطفی بیشتر با متن درگیر است.

در کتاب‌های مصور به راحتی می‌توان فضای^۲ داستان را تغییر داد یا برخی از بخش‌های آن را از طریق اصلاح یک تصویر برجسته‌تر کرد که در نهایت منجر به برداشت‌های متغیر از پیام متن می‌شود. طبق نظر زانتین^۳ (۲۰۰۸: ۱۲) «از نظر نشانه‌شناسی، کتاب‌های مصور را می‌توان اساساً به‌عنوان یک شکل از روایت بصری توصیف کرد که هم از آمیختن و هم ترکیب کردن تصاویر و کلمات ناشی می‌شوند.» در واقع، کتاب‌های مصور در وهله اول متون بصری هستند و معنا از تعامل بین تصاویر و زبان نوشتاری درون و بین قاب تصاویر^۴ و صفحات متن حاصل می‌شود (بیکر و سالدانها^۵، ۲۰۰۹: ۳۹).

کتاب مصور در مرز هنر و ادبیات است؛ اما به هیچ‌یک از این دو تعلق ندارد. به‌گونه‌ای مشابه، تعیین سلسله مراتب اهمیت کلمات یا تصاویر در کتاب‌های مصور امکان‌پذیر نیست. در عوض، مهم‌ترین مسئله در انتقال این دو لایه بیان کافی آن‌ها است. در کتاب‌های مصور متن و تصویر مکمل یکدیگر و به یکدیگر وابسته هستند (بیسیدووسکا^۶، ۲۰۰۷: ۴۶).

کتاب‌های مصور شامل مجموعه‌ای از عناصر کلامی و غیرکلامی هستند. سه گروه نشانه در کتاب‌های مصور وجود دارد: زبانی^۷، چاپی^۸ و تصویری^۹. این نشانه‌ها عملکردهای خاصی دارند و در طول زمان با هم ترکیب شده و به رسوم خاص فرهنگی تبدیل شده‌اند. این سه گروه نشانه می‌توانند به‌عنوان معیاری برای تمایز استفاده شوند. کایندل^{۱۰} (۱۹۹۹: ۴-۲۷۳) این سه گروه نشانه را این‌گونه توصیف می‌کند: 1. نشانه‌های زبانی عبارتند از: عنوان، روایت‌ها، متن گفتگو، نام‌آوا و نقش‌های تصاویر، ۲. نشانه‌های تایپوگرافی^{۱۱} به‌عنوان رابط

بین زبان و تصاویر به شخصیت‌ها شکل می‌دهند و عموماً شامل نویسه‌هایی^{۱۲} مانند صورت‌نگاشت‌ها^{۱۳} هستند که اغلب در کتاب‌های مصور یافت می‌شوند و عملکرد آن‌ها نمایش بصری برخی جنبه‌های موقعیت ارتباطی است. به‌طور واضح‌تر، به‌عنوان مثال قلم می‌تواند برای نشان دادن ملیت استفاده شود و ۳. بخش تصویری کمیک از ابزارهایی همچون قاب تصویر^{۱۴}، رنگ‌ها، خطوط سرعت، چشم‌انداز، فرمت و غیره برای ارائه اطلاعات استفاده می‌کند.

کتاب‌های مصور شکل ارائه، نوع ادبی یا مخاطب متنوعی دارند و در سراسر جهان خواننده و ترجمه می‌شوند (زانتین، ۲۰۱۴). کتاب‌های مصور با توجه به ویژگی چندوجهی‌شان بسیار سرگرم‌کننده هستند و در مقایسه با سایر انواع متون، ترجمه آن‌ها شامل فرایندهای پیچیده‌تری است (لاراستی و راسیکواتی^{۱۵}، ۲۰۲۲: ۶۴). جهان‌بینی فرهنگی افراد هر جامعه منتج از فرهنگ جامعه‌ای است که افراد در آن زندگی می‌کنند (خسروی و رفیعی، ۱۳۹۶: ۸۰). این تفاوت‌های فرهنگی و تنوع مفاهیم زبانی باعث می‌شود مترجمان برای حفظ معنای متن اصلی کل ساختار جمله را تغییر دهند (صابونچی، ۱۳۹۴: ۳۳۳). در ترجمه کتاب‌های مصور دو نوع محتوای زبانی و غیرزبانی در قالب مطالب نوشته‌شده و تصاویر منتقل می‌شوند. (منصور و همکاران^{۱۶}، ۲۰۲۰: ۱۸۷). این تصاویر به‌دلیل استفاده از هر دو حالت متن و تصویر در روایت، ممکن است دارای نکات فرهنگی‌ای باشند که برای جامعه مقصد قابل‌قبول نباشد و امکان دارد در متن یا تصویر تغییری ایجاد شود تا این مورد غیرقابل‌قبول حذف شود؛ بنابراین رابطه تصویر و متن و معنای متن نقض می‌شود.

با توجه به «تعامل» بین عناصر تصویری و متنی، کتاب‌های مصور ماهیت «ترکیبی»^{۱۷} پیدا کرده‌اند. با این حال، بسیاری از مطالعات در مورد ترجمه کتاب‌های مصور تصاویر را نادیده می‌گیرند و فقط بر متون تمرکز می‌کنند که نوعی

^۹. pictorial

^{۱۰}. Kaindl

^{۱۱}. typography

^{۱۲}. graphemes

^{۱۳}. pictograms

^{۱۴}. panels

^{۱۵}. Larasati & Rasikawati

^{۱۶}. Mansur et al.

^{۱۷}. hybrid

^۱. Laaniste

^۲. mood

^۳. Zanettin

^۴. panels

^۵. Baker & Saldanha

^۶. Biesiadowska

^۷. linguistic

^۸. typographic

پسرفت از ویژگی‌های چندوجهی کتاب‌های مصور است (ازترک و تاراشیغلو، ۲۰۲۰).

مروری بر پیشینه پژوهش‌های مرتبط نشان می‌دهد که تا کنون تحقیقی با بررسی هم‌زمان دو وجه کلامی و غیرکلامی و با در نظر گرفتن چند حوزه چالش‌برانگیز ترجمه کتاب‌های مصور به ارزیابی ترجمه‌های کتاب‌های مصور تن‌تن، یکی از شناخته‌شده‌ترین کتاب‌های مصور قرن بیستم در جهان، نپرداخته است؛ از این جهت، در مطالعه حاضر سعی بر این شد تا به بررسی متن (وجه کلامی) و تصویر (وجه غیرکلامی) در کتاب‌های مصور تن‌تن با ترجمه معصومه رضاپور پردازیم. در راستای رسیدن به این هدف، در بعد کلامی به بررسی خطاهای ترجمه‌ای در چهار حوزه چالش‌برانگیز از پنج حوزه ارائه شده توسط لاراستی و راسیسکاواتی (۲۰۲۲) می‌پردازیم. همچنین، در بعد غیرکلامی به بررسی تغییراتی می‌پردازیم که در طول ترجمه در تصویر و متن رخ داده و منجر به تغییراتی در انتقال معنای واقعی به مخاطبان شده است. بنابراین، مطالعه حاضر در پی یافتن پاسخ به این سؤالات است: ۱. ماجراهای تن‌تن تا چه حد با معیارهای ذکر شده در مدل الف و دینگتون (۲۰۰۱) مطابقت دارد؟ ۲. تا چه حد رابطه تصویر و متن ماجراهای تن‌تن در طول ترجمه نقض شده است؟ ۳. تا چه حد برای هر یک از سه فرامعنی مدلی کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) نقض شده است؟

۲. پیشینه تحقیق

این بخش به دو قسمت تقسیم می‌شود. در بخش پیشینه نظری چهارچوب‌های نظری تحقیق و در بخش پیشینه تجربی تحقیقات انجام‌شده در خصوص ویژگی چندوجهی و رابطه تصویر و متن و تحقیقات انجام‌شده در خصوص ترجمه کتاب‌های مصور تن‌تن ارائه شده است.

پیشینه نظری

مطالعه حاضر یک تحقیق توصیفی کمی-کیفی است که جهت ارزیابی کیفیت ترجمه مجموعه کتاب‌های مصور ماجراهای تن‌تن، از مدل و دینگتون (۲۰۰۱) برای ارزیابی

کیفیت ترجمه بخش کلامی و مدل کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) برای بررسی رابطه بین متن و تصویر استفاده کرده است.

مدل و دینگتون (۲۰۰۱) شامل چهار روش است که در این مطالعه از روش الف استفاده شده است. روش الف که از هارتادو^۲ (۱۹۹۵) اقتباس شده، بر اساس تجزیه و تحلیل خطا است. خطاهای احتمالی در این مدل در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

الف) ترجمه نامناسب که بر درک متن مبدأ تأثیر می‌گذارد؛ این خطاها به هشت دسته تقسیم می‌شوند: وارونگی معنا^۳، معنای نادرست^۴، بی‌معنایی^۵، افزودن^۶، حذف^۷، منابع فرایزانی نادرست^۸، کم‌معنایی^۹ و گونه زبانی نامناسب^{۱۰} (گونه زبانی، سبک، گویش و غیره). (ب) ترجمه‌های نامناسب که بر بیان در زبان مقصد تأثیر می‌گذارد؛ این خطاها به پنج دسته تقسیم می‌شوند: املا، دستور زبان، موارد واژگانی، متن و سبک. (ج) ترجمه‌های ناکافی که بر انتقال عملکرد اصلی یا ثانویه متن مبدأ تأثیر می‌گذارد. (ودینگتون، ۲۰۱۱: ۳۱۳)

می‌توان بین خطاهای جزئی (۱- امتیاز) و خطاهای جدی (۲- امتیاز) در هر یک از سه گروه تمایز قائل شد. طبقه‌بندی چهارمی نیز وجود دارد که در آن امتیازات مثبت برای راه‌حل‌های خوب (۱+ امتیاز) یا راه‌حل‌های فوق‌العاده خوب (۲+ امتیاز) به مشکلات ترجمه اعطا می‌شود. برای تعیین امتیاز نهایی، مجموع امتیازهای منفی از مجموع ۱۱۰ کم می‌شود و عدد نتیجه بر ۱۱ تقسیم می‌شود تا به یک امتیاز از ۰ تا ۱۰ برسد (۵ پایین‌ترین امتیاز قبولی است).

کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) با استفاده از مفهوم نظری فرانقش‌های^{۱۱} هالیدی^{۱۲} برای حالت‌های بصری، یک مدل متشکل از سه معنی برای تصاویر ارائه کرده‌اند. این مدل با سه فرانقش در زبان‌شناسی نقش‌گرای نظام‌مند مطابقت دارد. کرس و ون‌لیوون یک روش تجزیه و تحلیل نشانه‌شناسی اجتماعی برای ارتباطات بصری پدید آورده و از آن طریق یک چهارچوب توصیفی چندوجهی به نام دستور زبان بصری^{۱۳} ارائه داده‌اند. همانند سه فرانقش زبانی هالیدی، کرس و ون‌لیوون

8. unresolved extralinguistic references

9. loss of meaning

10. inappropriate linguistic variation

11. metafunctions

12. Halliday

13. Visual Grammar

1. Öztürk & Tarakçıoğlu

2. Hurtado

3. contresens

4. faux sens

5. nonsens

6. addition

7. omission

سه فرانقش از تصاویر را ارائه می‌دهند - معنای بازنمایی^۱، تعاملی^۲ و ترکیبی^۳.

معنای بازنمایی مربوط به روشی است که تصاویر روابط بین مردم، مکان‌ها و چیزهایی که به تصویر می‌کشند را نشان می‌دهد. معنای بازنمایی به دو دسته بازنمایی روایی و مفهومی تقسیم می‌شود. این دو را می‌توان با یک «بردار»^۴ متمایز کرد. بردار می‌تواند یک حرکت، مسیر دید چشم^۵، یک فلش و غیره باشد که به یک جهت روشن اشاره دارد. بازنمایی روایی یک الگوی برداری جهت‌دار است که «اقدامات و رویدادهای آشکار، فرایند تغییر، ترتیبات فضایی گذرا» را ارائه می‌دهد؛ درحالی‌که بازنمایی مفهومی برعکس آن، یک الگوی غیربرداری است که نشان‌دهنده شرکت‌کنندگان «از نظر ماهیت عمومی‌تر و کم‌ویش پایدار و بی‌انتهای، از نظر طبقه، یا ساختار یا معنی» است. (کرس و ون‌لیوون، ۲۰۰۶: ۷۹)

تمرکز معنای تعاملی بر تعامل بین تصاویر و بینندگان آن‌هاست. این معنا با به تصویر کشیدن روابط اجتماعی بین تصاویر و بینندگان مرتبط است. کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) ادعا کرده‌اند که معنای تعاملی از طریق سه نظام کوچک‌تر تماس، فاصله اجتماعی و چشم‌انداز به دست می‌آید.

معنای ترکیبی مربوط به «روشی است که عناصر بازنمایی و تعاملی برای ارتباط با یکدیگر ساخته می‌شوند، به بیان دیگر نحوه ادغام آن‌ها در یک واحد معنی‌دار است» (کرس و ون‌لیوون، ۲۰۰۶: ۱۷۶). معنای ترکیبی را می‌توان از سه طریق تشخیص داد: ارزش اطلاعات^۶، برجسته‌سازی^۷ و قاب‌بندی^۸؛ بنابراین ترکیب‌بندی معنای بازنمایی و تعاملی تصویر را از طریق این سه نظام مرتبط با یکدیگر به هم مرتبط می‌کند:

(۱) ارزش اطلاعات: با قرار دادن عناصر (شرکت‌کنندگان و زنجیره‌هایی^۹ که آن‌ها را به یکدیگر و بیننده مرتبط می‌کند) در مناطق مختلف تصویر: چپ و راست، بالا و پایین، مرکز و حاشیه مقادیر اطلاعاتی خاصی متناسب با آن مناطق به آن‌ها تعلق می‌گیرد.

(۲) برجسته‌سازی: عناصر (شرکت‌کنندگان و همچنین زنجیره‌های نمایی و تعاملی) به‌واسطه عواملی مانند قرار گرفتن در پیش‌زمینه یا پس‌زمینه، اندازه نسبی، تضاد در ارزش

روشنایی (یا رنگ)، تفاوت در وضوح و غیره با درجات مختلف نظر بیننده را جلب می‌کنند.

(۳) قاب‌بندی: حضور یا عدم حضور ابزارهای قاب‌بندی که برای ایجاد معنای تعلق یا عدم تعلق، عناصر تصویر را به هم متصل و یا قطع می‌کنند (کرس و ون‌لیوون، همان: ۱۷۷). پیشینه تجربی

در این‌جا، در دو بخش وجه غیرکلامی و وجه کلامی به بررسی و مرور مطالعات انجام‌شده در حوزه ابعاد ویژگی چندوجهی و ترجمه کتاب‌های مصور تن‌تن می‌پردازیم.

وجه غیرکلامی: ترجمه و ویژگی چندوجهی

دباغی و محمدی (۲۰۱۱)، در مطالعه‌ای با استفاده از مدل کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) به بررسی فرایند انتقال رابطه تصویر و متن به زبان مقصد و جهت اطلاعات «داده‌شده» و «جدید» در ارتباطات بصری در یکی از اشعار سیلورشتاین^{۱۰} و ترجمه‌های فارسی آن توسط هیرمندی (۲۰۱۰) و مراد حسینی (۲۰۰۷) پرداخته‌اند. ایشان دریافته‌اند که هر دو مترجم نهاد نشانه‌ای را در روش «شناسایی» به رسمیت شناخته‌اند؛ اما در انتقال اهداف پیام موفق نبوده‌اند؛ علاوه‌بر این ایشان دریافته‌اند که جنبه‌های مکمل کلمات و تصویر در هیچ‌یک از ترجمه‌ها مورد توجه قرار نگرفته و در مورد «کشیدگی افقی»، پیام این جنبه بصری در متن ترجمه شده منتقل نشده بود.

بورودو^{۱۱} (۲۰۱۴)، در مطالعه‌ای با ارائه نمونه‌هایی از مجموعه کتاب‌های کمیک کلاسیک تورگال^{۱۲} و ترجمه لهستانی آن‌ها به بررسی چندوجهی این کتاب‌های مصور پرداخته است. مطالعه وی برای درک بهتر ویژگی چندوجهی کتاب‌های کمیک و نحوه استفاده مترجم از رابطه بین دو وجه کلامی و تصویری در فرایند ترجمه مفید است.

در مطالعه‌ای دیگر، یابلونسکی^{۱۳} (۲۰۱۶) یک سری موارد انتخاب‌شده مربوط به ترجمه لهستانی کتاب مصور وی مثل وندتا^{۱۴} نوشته آلن مور^{۱۵} را تجزیه و تحلیل کرده است. او روابط بین تصویر و متن و پیامدهای این روابط را در فرایند ترجمه بررسی کرده است. از نظر وی، تغییر در تصویر کتاب‌های مصور بستگی به فرهنگ و ناشر کشوری دارد که کتاب در آن ترجمه می‌شود و وظیفه خواننده و مترجم این است که به متن و تصویر

9. syntagms

10. Silverstein

11. Borodo

12. Thorgal

13. Yablonsky

14. V like Vendetta

15. Alan Moore

1. representational

2. interactive

3. compositional

4. vector

5. eye line

6. information value

7. salience

8. framing

توجه کنند تا معنای کتاب‌های مصور را از ترکیب این دو کشف کنند.

آزترک و تاراشیغلو (۲۰۲۰)، با در نظر گرفتن رویکرد چندوجهی، کارکرد تصاویر و متون را در زمینه «چرخش تصویری» بررسی کرده‌اند. لایه‌های متعددی مانند تحول رسانه‌ها، برنامه‌ریزی فرهنگ و دستکاری در مطالعه آن‌ها انجام شده است.

کی و همچوآ (۲۰۲۲) نیز در مطالعه‌ای مشابه بوردو (۲۰۱۴)، با استفاده از چهارچوب تحلیلی کرس و ون لیوون از «دستور بصری» به نسخه انگلیسی کمیک تسای چی-چانگ از آنالکت‌های کنفوسیوس^۲، ارائه سه فرامعنا را بررسی کرده‌اند. تحقیق آن‌ها را می‌توان به‌عنوان یک مورد مرجع برای تجزیه و تحلیل گفتمان چندوجهی در کتاب‌های مصور کلاسیک چینی در نظر گرفت. علاوه بر این، این تحقیق به بهبود مدل و نوآوری کمیک کلاسیک چینی کمک می‌کند.

وجه کلامی: ترجمه کمیک تن‌تن

در بخش وجه کلامی تحقیقات انجام‌شده در ترجمه‌های فارسی و اندونزیایی کمیک تن‌تن مورد بررسی قرار می‌گیرند. لیستیانی^۴ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای به بررسی کلمات سوگند استفاده‌شده توسط کاپیتان هادوک در ترجمه اندونزیایی ماجراهای تن‌تن: گنج راکهام سرخ‌پوش در مقایسه با نسخه انگلیسی آن پرداخت و متوجه شد که به‌دلیل مشکلات محدود به فرهنگ در هر دو زبان اصلاحاتی در ترجمه اتفاق افتاده است.

زندرحیمی (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای با هدف بررسی راهبردهای ترجمه‌ای به‌کاررفته در ترجمه‌های قبل از انقلاب (انتشارات یونیورسال) و بعد از انقلاب (انتشارات رایحه اندیشه) مجموعه تن‌تن، ضمن مشخص نمودن راهبردهای به‌کاررفته در ترجمه‌ها با استفاده از روش تحلیل انتقادی گفتمان (CDA) دریافت که راهبردهای ترجمه‌ای به‌کاررفته در ترجمه‌های بعد از انقلاب برای تطبیق مطالب با خوانندگان رده سنی کودک و ایدئولوژی این دوره انتخاب شده‌اند و کلمات/عبارات/جملاتی حین ترجمه به متن افزوده، کاسته و یا تعریف شده‌اند.

ذوالفقاریان و عامری (۲۰۱۵) در پژوهشی درباره ترجمه نام‌آوا در چهار جلد از سری تن‌تن با استفاده از مدل هینتون و همکاران^۵ دریافتند که ترجمه‌های فارسی نام‌آوا از لحاظ فرهنگی و آوایی با متون اصلی سازگار هستند.

در مطالعه‌ای دیگر جاویدپور و اطهری نیک عزم (۲۰۱۹) دوازده جلد از ماجراهای تن‌تن و میلو با ترجمه خسرو سمیعی را بر اساس نظریه معناساختی دیدگاه^۶ بررسی کرده‌اند. بر اساس نتایج مطالعه آن‌ها، مترجم در ترجمه کلمات و اصطلاحات فرهنگی کاملاً موفق نبوده؛ اما در ترجمه نام‌آواها خوب عمل کرده است.

سلسبیل و لکسمن-هانتلی^۷ (۲۰۲۰) در تحقیق خود در مورد راهبردهای به‌کاررفته در ترجمه اندونزیایی افعال پرونومینال^۸ فرانسوی در سه سری از کتاب‌های مصور تن‌تن: تن‌تن در آمریکا (۱۹۳۲)، تن‌تن در کنگو (۱۹۳۱) و تن‌تن در تبت (۱۹۶۲) با استفاده از نظریه ترجمه‌ای مولینا و آلبیر^۹ (۲۰۰۲) متوجه شدند که تعدیل‌سازی بیشترین راهبرد به‌کاررفته برای اطمینان از دریافت راحت پیام توسط خواننده مقصد است؛ آن‌ها همچنین متوجه شدند که برای بررسی کامل متون ترجمه‌شده باید چهارچوب دیگری مانند نیومارک (۱۹۸۸) با چهارچوب مولینا و آلبیر (۲۰۰۲) ترکیب شود.

هانینسا و همکاران^{۱۰} (۲۰۲۰)، در مطالعه‌ای با هدف تحلیل انواع نام‌آوا، راهبردهای ترجمه‌ای و همچنین میزان پذیرش ترجمه نام‌آواهای به‌کاررفته در کمیک تن‌تن برای مقایسه نحوه نام‌گذاری نام‌آواها در دو زبانه انگلیسی و اندونزیایی و مشخص نمودن تأثیر نوع راهبرد ترجمه‌ای به‌کاررفته در کیفیت ترجمه، ۲۱ کمیک مجموعه تن‌تن را با استفاده از مدل انواع نام‌آوا توماس و کلارا^{۱۱} (۲۰۰۴) و مدل راهبردهای ترجمه‌ای مولینا و آلبیر (۲۰۰۲) بررسی و پس از بررسی ۱۲۱ داده جمع‌آوری‌شده به ۴ نوع نام‌آوا و ۵ راهبرد ترجمه‌ای دست یافتند. همچنین ایشان دریافتند که از این میان، ترجمه ۸۲ درصد نام‌آواها مقبولیت تام داشته، ۱۵ درصد از مقبولیت کمتری برخوردار بوده و ۳ درصد باقیمانده نیز فاقد مقبولیت بودند.

7. Salsabila & Laksman-Huntley

8. pronominal

9. Molina & Albir

10. Haninisa et al.

11. Thomas & Clara

1. Qi & Hemchua

2. Tsai Chih-Chung

3. Analects of Confucius

4. Listyani

5. Hinton et al.

6. Semantic theory of point of view

همان‌گونه که ملاحظه گردید، بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد که تحقیقات انجام‌شده در بعد غیرزبانی محدود به بررسی یک بعد از ابعاد ویژگی چندوجهی مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) و یا بررسی رابطه بین متن و تصویر بوده‌اند؛ در بعد زبانی نیز تنها یک مؤلفه چالش‌برانگیز ترجمه کمیک بررسی شده است. در حوزه ارزیابی نیز، هیچ‌یک از آثار از مدل ودینگتون (۲۰۰۱)، مدل مورد استفاده در تحقیق حاضر، که قائل به ارزیابی ترجمه بر اساس خطاهای ترجمه‌ای است، نمی‌باشد. بدین ترتیب، تاکنون هیچ ارزیابی جامعی از ترجمه کمیک تن‌تن با در نظر گرفتن هر دو جنبه کلامی و غیر کلامی در چهار حوزه چالش‌برانگیز ترجمه کمیک تن‌تن که هدف مطالعه حاضر است، صورت نگرفته است.

3. روش تحقیق

مطالعه حاضر یک پژوهش کمی-کیفی در زمره مطالعات محض (شاخه مطالعات توصیفی محصول‌مدار) و کاربردی ترجمه (شاخه نقد ترجمه و زیرگروه ارزیابی ترجمه) قرار دارد و با بررسی ترجمه‌های معصومه رضاپور از مجموعه کمیک تن‌تن در زمره مطالعات موردی نیز قرار می‌گیرد.

پژوهش حاضر در دو بخش کلامی و غیر کلامی به ارزیابی چندوجهی ترجمه بخشی از کتاب‌های کمیک تن‌تن می‌پردازد. بدین منظور از مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱) برای ارزیابی بخش کلامی و از مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) برای ارزیابی بخش غیر کلامی استفاده شده است. در مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱) که مبتنی بر بررسی خطاهای ترجمه‌ای و ارائه یک امتیاز به ترجمه است خطاهای احتمالی در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: (الف) ترجمه نامناسب که بر درک متن مبدأ تأثیر می‌گذارد؛ (ب) ترجمه‌های نامناسب که بر بیان در زبان مقصد تأثیر می‌گذارند؛ و (ج) ترجمه‌های ناکافی که بر انتقال عملکرد اصلی یا ثانویه متن مبدأ تأثیر می‌گذارند. برای تعیین امتیاز ترجمه، مجموع امتیازهای منفی مربوط به خطاهای ترجمه‌ای از مجموع ۱۱۰ کم می‌شود و عدد نتیجه بر ۱۱ تقسیم می‌شود تا به یک امتیاز از ۰ تا ۱۰ برسد (۵ پایین‌ترین امتیاز قبولی است). مدل کرس و ون لیوون (2006) که برای ارزیابی بخش غیر کلامی استفاده می‌شود متشکل از سه فرامعناى بازنمایی، تعاملی و ترکیبی است.

فرامعناى بازنمایی به دو دسته بازنمایی روایی و مفهومی تقسیم می‌شود و مربوط به روشی است که تصاویر، روابط مردم، مکان‌ها و چیزهایی که به تصویر می‌کشند را نشان می‌دهد. فرامعناى تعاملی مبتنی بر تعامل بین تصاویر و بینندگان است؛ و فرامعناى ترکیبی مربوط به روشی است که عناصر بازنمایی و تعاملی برای ساخت یک واحد معنی‌دار ادغام می‌شوند و از سه طریق: ارزش اطلاعات، برجسته‌سازی و قاب‌بندی قابل تشخیص است.

داده‌های این مطالعه از مجموعه ماجراهای تن‌تن جمع‌آوری شده است. این مجموعه کمیک مشهور جهانی از سال ۱۹۲۹ به بعد توسط کارتون‌نویست بلژیکی ژرژ رمی^۱ (۱۹۰۷-۱۹۸۳) که به‌عنوان هرژه^۲ شناخته می‌شود، خلق شده است. مجموعه تن‌تن یکی از محبوب‌ترین کتاب‌های مصور اروپایی قرن بیستم بود. تا سال ۲۰۰۷، تن‌تن به بیش از ۷۰ زبان منتشر شده بود و بیش از ۲۰۰ میلیون نسخه از آن به فروش رسیده بود. همچنین برای رادیو، تلویزیون، تئاتر و فیلم اقتباس شده بود. این مجموعه در ایران توسط مترجمان و انتشارات مختلف ترجمه شده است. این داده‌ها از ترجمه‌های معصومه رضاپور از هفت جلد از این مجموعه جمع‌آوری شده‌اند: گوش شکسته^۳ (1395 د)، جزیره سیاه^۴ (1395 الف)، گنج راکهام سرخ‌پوش^۵ (1395 ج)، هفت گوی بلورین^۶ (1395 ز)، کوسه‌های دریای سرخ^۷ (۱۳۹۵ ب)، تن‌تن در تبت^۸ (1396) و پرواز ۷۱۴ به سیدنی^۹ (۱۳۹۸).

داده‌های این مطالعه به دو بخش کلامی (کمی) و غیر کلامی (کیفی) تقسیم می‌شوند. برای جمع‌آوری داده‌های بخش کلامی (ارزیابی ترجمه چهار حوزه چالش‌برانگیز در ترجمه کتاب‌های مصور: زبان عامیانه، اصطلاح، نام‌آوا و معادل)، متون اصلی با ترجمه‌های فارسی آن‌ها مقایسه شده و بخش‌های مربوط به هر یک از چهار حوزه چالش‌برانگیز در برگه‌های جمع‌آوری داده شامل جدولی متشکل از ۴ ستون برای ردیف، متن مبدأ، ترجمه و نوع خطا برای هر کتاب به‌طور مجزا جمع‌آوری شده است. سپس داده‌های جمع‌آوری شده بر اساس مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱) بررسی و نوع خطا و در نهایت امتیاز هر یک از این ترجمه‌ها برای هر کتاب در هر حوزه چالش‌برانگیز محاسبه شده است. برای بخش غیر کلامی

5. Red Rackham's Treasure

6. The Seven Crystal Balls

7. The Red Sea Sharks

8. Tintin in Tibet

9. Flight 714

1. Georges Remi

2. Herge

3. The Broken Ear

4. The Black Island

ارائه‌شده توسط ودینگتون: ۹ مورد از ۱۱۰ کسر و بر ۱۱ تقسیم می‌شود. حاصل تقسیم عدد ۹/۱۸ است. چون این عدد بیشتر از ۵ است می‌توانیم عملکرد مترجم را در این قسمت قابل قبول توصیف کنیم.

4. نتایج تحقیق

نتایج این مطالعه را می‌توان در سه بخش ارائه داد: ۱. کیفیت ترجمه بر اساس مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱) (در ترجمه حوزه‌های چالش‌برانگیز)، ۲. نقض رابطه بین تصویر و متن و ۳. فرامعانی کرس و ون لیوون (۲۰۰۶).

۱. کیفیت ترجمه بر اساس مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱)

در جدول ۱ و نمودار ۱، امتیاز و فراوانی رخداد ۴ حوزه چالش‌برانگیز در هر کتاب به‌طور مجزا و در مجموع کتاب‌ها آمده است.

جدول ۱. فراوانی و امتیاز هر ترجمه بر اساس مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱)

ردیف	حوزه چالش‌برانگیز	فراوانی/امتیاز	گوش شکسته	جزیره سیاه	گنج راکهام سرخ‌پوش	هفت گوی بلورین	کوسه‌های دریای سرخ	تن تن در تبت	پرواز ۷۱۴ به سیدنی	مجموع (فراوانی/ درصد)	
										فراوانی	درصد
۱	معادل	فراوانی	۱۰۷	۸	۴۶	۱۳	۹	۴۰	۱۴	۲۳۷	۲۳۷
		امتیاز	-/۲۷	۹/۲۷	۵/۸۱	۸/۸۱	۹/۱۸	۶/۳۶	۸/۷۲	۶۰/۴۵	۶۰/۴۵
۲	نام‌آوا	فراوانی	۱۷	۱۹	۱۷	۱۶	۲۰	۱۶	۳۲	۱۳۷	۱۳۷
		امتیاز	۸/۴۵	۸/۲۷	۸/۴۵	۸/۵۴	۸/۱۸	۸/۵۴	۷/۰۹	۳۴/۹۴	۳۴/۹۴
۳	زبان عامیانه	فراوانی	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۳	۳
		امتیاز	۹/۹۰	۱۰	۹/۹۰	۱۰	۱۰	۱۰	۹/۹۰	۰/۷۶	۰/۷۶
۴	اصطلاح	فراوانی	۰	۱	۸	۲	۱	۱	۲	۱۵	۱۵
		امتیاز	۱۰	۹/۹۰	۹/۲۷	۹/۸۱	۹/۹۰	۹/۹۰	۹/۸۱	۳/۸۲	۳/۸۲
۵	مجموع	فراوانی	۱۲۵	۲۸	۷۲	۳۱	۳۰	۵۷	۴۹	۳۹۲	۳۹۲
		امتیاز	-۱/۳۶	۷/۴۵	۳/۴۵	۷/۱۸	۷/۲۷	۴/۸	۵/۵۴		

امتیاز هر ۷ کتاب بالای ۵ است، ترجمه تمام کتاب‌ها در این حوزه قابل قبول است. همچنین، با در نظر گرفتن امتیاز کلی هر کتاب برای مجموع چهار حوزه، تنها ترجمه چهار کتاب کوسه‌های دریای سرخ، هفت گوی بلورین، جزیره سیاه و پرواز ۷۱۴ به سیدنی قابل قبول هستند و ترجمه جزیره سیاه با امتیاز ۷/۴۵ در میان ترجمه‌های مورد بررسی از همه قابل قبول‌تر است. ترجمه کتاب گوش شکسته نیز با کسب امتیاز (-۱/۳۶) که امتیازی کمتر از عدد ۰، پایین‌ترین امتیاز بیان‌شده در مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱) است، غیرقابل قبول‌ترین ترجمه محسوب می‌شود.

(بررسی ویژگی چندوجهی کتاب‌های کمیک) نیز مواردی که تغییر در تصویر یا متن (به‌دلیل ملاحظات فرهنگی یا سیاسی یا محدودیت‌های فضایی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های این نوع ادبی) باعث تغییر در معنی شده بود، با استفاده از مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) در برگه‌های جمع‌آوری داده شامل جدولی متشکل از ۵ ستون برای ردیف، عنوان کتاب، متن مبدأ، ترجمه و نوع تغییر مربوط به هر یک از سه فرامعنا برای هر کتاب تعیین شده است. موارد مربوط به نقض رابطه متن و تصویر نیز در برگه‌های جمع‌آوری داده جداگانه‌ای حاوی جداولی با ۴ ستون برای ردیف، متن مبدأ، ترجمه و علت نقض معنایی برای هر کتاب جمع‌آوری شدند. امتیازها و فراوانی هر دو بخش کلامی و غیرکلامی در بخش نتایج تحقیق ارائه شده است. به‌عنوان نمونه‌ای از شیوه امتیازدهی در بخش کلامی، مطابق با داده‌های جدول ۱، ۹ مورد خطای ترجمه‌ای در کوسه‌های دریای سرخ در بخش معادل رخ داده است. طبق فرمول

نمودار ۱. کیفیت ترجمه‌ها بر اساس مدل نوع الف ودینگتون (۲۰۰۱)

بر اساس جدول ۱ و نمودار ۱، با در نظر گرفتن حوزه‌های چالش‌برانگیز به‌طور مجزا، حوزه معادل با اختصاص ۶۰/۴۵٪ داده‌ها به خود بیشترین چالش و دو حوزه زبان عامیانه (۰/۷۶٪) و اصطلاح (۳/۸۲٪) کمترین چالش را برای مترجم ایجاد کرده‌اند. از آنجاکه امتیاز مورد قبول برای پذیرش ترجمه‌ها امتیاز ۵ به بالاست، در حوزه معادل، به‌جز ترجمه کتاب گوش شکسته با امتیاز ۰،۲۷، مابقی ترجمه‌ها با کسب امتیاز بالاتر از پنج ترجمه قابل قبولی ارائه داده‌اند. در حوزه نام‌آوا، از آنجا که

تختی از رابطه بین تصویر و متن

زمانی که کتاب‌های مصور در قالب متون ترجمه‌شده چاپ می‌شوند دستکاری^۱ اغلب در هر دو سطح متن و تصویر رخ می‌دهد (بیکر و سالدانها، ۲۰۰۹: ۳۹) و این امر گاه منجر به نقض رابطه بین متن و تصویر می‌شود. نقض در ترجمه‌های مورد بررسی حاصل تغییراتی بود که به دلیل تفاوت‌های فرهنگی از نظر نوع نوشتندنی و نظام نوشتاری انگلیسی و فارسی رخ داده بودند. تعداد ۸ مورد از این تغییرات در بررسی ترجمه‌ها یافت شد. گرچه تعداد موارد یافت‌شده کم بود اما همین موارد باعث تغییر و آسیب به معنی شده بودند و این تناقض باعث ایجاد یک علامت سؤال در ذهن خواننده ترجمه می‌شود. نمونه‌های مربوط به این بخش در بخش ۵، بحث و بررسی، در زیرگروه ۲، تختی از رابطه بین متن و تصویر آمده‌اند.

فرامعانی کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)

با توجه به سه فرامعانی مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) تغییرات در ترجمه تنها در معنای ترکیب‌بندی رخ داده است. در بخش‌های برجسته‌سازی و قاب‌بندی تغییراتی رخ داده که باعث تغییر در معنی شده‌اند. در قسمت برجسته‌سازی این

تغییرات به دلیل تغییر رنگ و تغییر نوع یا اندازه قلم بودند و در قاب‌بندی تغییرات به دلیل تغییر رنگ بودند.

با توجه به داده‌های جدول ۲ و شکل ۲، بیشترین میزان برجسته‌سازی در گنج راکهام سرخ‌پوش با مجموع فراوانی ۲۰۲ مورد و کمترین میزان در کتاب هفت گوی بلورین با مجموع فراوانی ۴ مورد رخ داده‌اند. همچنین، با توجه به داده‌های جدول ۲، برجسته‌سازی از طریق تغییر رنگ در تمامی کتب مورد بررسی؛ برجسته‌سازی از طریق تغییر قلم در تمام کتب به جز هفت گوی بلورین و ناپیوستگی رنگ به‌عنوان مؤلفه قاب‌بندی در تمام کتب به جز گنج راکهام سرخ‌پوش یافت شد.

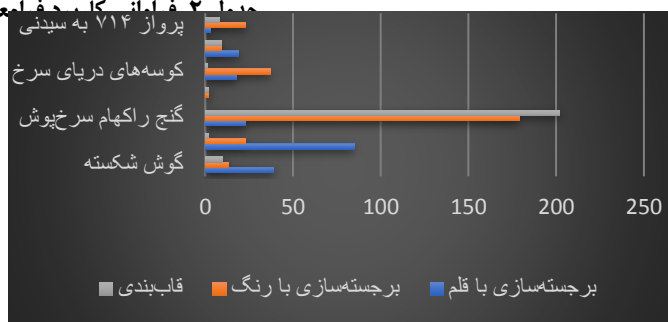
از این تغییرات، ۴۶۹ مورد در بخش معادل، ۲۹ مورد در بخش نام‌آوا و ۶ مورد در بخش اصطلاح رخ داده است. بنابراین، ما بیشترین موارد تغییرات را در بخش معادل داریم. (در جدول ۲ از علائم اختصاری ب.ق. برای برجسته‌سازی از طریق قلم، ب.ر. برای برجسته‌سازی از طریق رنگ و ن.ر. برای ناپیوستگی رنگ به‌عنوان مؤلفه قاب‌بندی استفاده شده است.)

ردیف	کتاب	فرامعنا	معادل	نام‌آوا	زبان عامیانه	اصطلاح	مجموع
۱	گوش شکسته	ب.ق.	۳۱	۸	۰	۰	۳۹
		ب.ر.	۱۳	۰	۰	۰	۱۳
		ن.ر.	۱	۹	۰	۰	۱۰
		مجموع	۴۵	۱۷	۰	۰	۶۲
۲	جزیره سیاه	ب.ق.	۸۰	۴	۰	۱	۸۵
		ب.ر.	۲۳	۰	۰	۰	۲۳
		ن.ر.	۲	۰	۰	۰	۲
		مجموع	۱۰۵	۴	۰	۱	۱۱۰
۳	گنج راکهام سرخ‌پوش	ب.ق.	۲۱	۱	۱	۰	۲۳
		ب.ر.	۱۷۹	۰	۰	۰	۱۷۹
		ن.ر.	۰	۰	۰	۰	۰
		مجموع	۲۰۰	۱	۱	۰	۲۰۲
۴	هفت گوی بلورین	ب.ق.	۰	۰	۰	۰	۰
		ب.ر.	۲	۰	۰	۰	۲
		ن.ر.	۲	۰	۰	۰	۲
		مجموع	۴	۰	۰	۰	۴
۵	کوسه‌های دریای سرخ	ب.ق.	۱۸	۰	۰	۰	۱۸
		ب.ر.	۳۷	۰	۰	۰	۳۷
		ن.ر.	۱	۰	۰	۰	۱
		مجموع	۵۷	۰	۰	۰	۵۷
۶	گنج راکهام سرخ‌پوش	ب.ق.	۹	۷	۰	۳	۱۹

^۱. manipulation

		ب.ر.	۹	۰	۰	۰	۹
		ن.ر.	۹	۰	۰	۰	۹
		مجموع	۲۷	۷	۰	۳	۳۷
۷	پرواز ۷۱۴ به سیدنی	ب.ق.	۲	۰	۰	۱	۳
		ب.ر.	۲۳	۰	۰	۰	۲۳
		ن.ر.	۸	۰	۰	۰	۸
		مجموع	۳۳	۰	۰	۱	۳۴
	مجموع	۴۶۹	۲۹	۰	۶	۵۰۴	

شکل ۲. فراوانی کل حرف‌های معانی مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)

شکل ۲. فراوانی کاربرد فرامعانی مدل کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)

ترجمه: رررینگ! (رضاپور، ۱۳۹۵: ۳)

اگر مثال‌های ۱ و ۲ را که هر دو از بخش نام‌آوا هستند، در نظر بگیریم، مشاهده می‌کنیم که در مثال ۱ صدای «R» که برای نشان دادن مدت زمان صدای تلفن سه بار استفاده شده، در ترجمه تنها یک بار استفاده شده و دو صدای دیگر «R» کاهش یافته است در حالی که در مثال ۲، سه صدای «R» تکرار شده و نیرو و مدت زمان صدای اصلی به‌طور کامل به زبان مقصد منتقل شده است.

ST: RRRRING (Herge, 1958: 8)

ترجمه: رررینگ رررینگ (نوع خطا: افزودن) (رضاپور، ۱۳۹۵ ب: ۸)

در مثال ۳ که نام‌آواست، یک «رررینگ» به ترجمه اضافه شده است. بنابراین، شدت و مدت زمان صدای تلفن در زبان مقصد در مقایسه با زبان مبدأ بیشتر شده است.

ST: Zis gallery is runink from temple at one end to crater of extinct volcano at other (Herge, 1968: 52),

ترجمه: یه سر این تونل به معبد وصله و اون سر دیگه‌اش به دهانه یک آتشفشان که با فاصله (نوع خطا: حذف) (رضاپور، ۱۳۹۸: ۵۲)

در مثال ۴، ترجمه برای کامل‌شدن نیاز به فعل «است» دارد. در واقع، فعل «runink» به‌طور کامل به زبان فارسی ترجمه نشده است.

۲. نقض رابطه بین تصویر و متن

بخش‌هایی در کتاب‌های مورد بررسی وجود دارد که در آن‌ها تغییر در مرجع فرهنگی یا تفاوت در جهت نوشتن باعث عدم تطابق بین تصویر و متن در ترجمه شده است. این عدم تطابق را می‌توان تحت دو عنوان کلی گروه‌بندی کرد: ۱. تغییر نوشتاری، ۲. تغییر به‌دلیل جهت مختلف نوشتن. موارد زیر نمونه‌هایی از این تغییرات هستند.

۱-۲ تغییر نوشتاری

با در نظر گرفتن تعداد کل موارد مربوط به سه مورد برجسته‌سازی از طریق رنگ (مورد، ۲۸۶)، برجسته‌سازی از طریق قلم (۱۸۷ مورد) و قاب‌بندی از طریق ناپیوستگی رنگ در تصاویر (۳۲ مورد) درمی‌یابیم که رنگ و قلم ابزاری نیرومند در دست مترجم در مسیر انتقال و تغییر معنا در جریان ترجمه کتاب کمیک هستند.

۵. بحث و بررسی

در این‌جا، داده‌های مطالعه با ارائه تعدادی مثال و بحث در خصوص هماهنگی داده‌ها با آثار پیشین در سه بخش جداگانه زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۱. کیفیت ترجمه‌ها بر اساس مدل نوع الف و دینگتون (۲۰۰۱)

همانند نظر نوسانتی (۲۰۱۱) در خصوص ترجمه‌های مرد عنکبوتی که تا ۸۰ درصد قابل‌خواندن و قابل‌قبول بودند، ۴ ترجمه از مجموع ۷ ترجمه مجموعه تن‌تن با توجه به جدول ۱ دارای امتیاز بالای ۵ و قابل‌قبول بودند. همچنین، همانند نظر جاویدپور و اطهری نیک‌عزم (۱۳۹۸) با توجه به نمره بیشتر از ۷/۰۹ طبق جدول ۱ برای بخش نام‌آوا، رضاپور همانند خسرو سمیعی در ترجمه نام‌آوا موفق بوده است. در اینجا، چند مثال از اشتباهات ترجمه‌ای ارائه می‌شود.

ST: RRRRING (Herge, 1937: 31)

ترجمه: رینگ (رضاپور، ۱۳۹۵: ۳۱) (نوع خطا: حذف)

ST: RRRRING (Herge, 1963: 3)

در موارد متعددی لغات مختلف ارجاع‌دهنده به «نوشیدنی الکلی» در زبان مبدأ با معادل «نوشابه انرژی‌زا/گازدار» در فارسی جایگزین شده‌اند. این درحالی‌ست که رفتار سرخوشانه شخصیت‌های کمیک، و یا تصویر بطری یا جعبه نگهدارنده نوشیدنی در متن مبدأ به نوشیدنی الکلی اشاره دارد. بنابراین، تغییر نوشیدنی الکلی با توجه به بافت تصویری و واژگانی‌ای که این واژه در آن قرار گرفته منجر به نقض رابطه بین متن و تصویر در ترجمه شده است. در ادامه، به چند مثال از این نوع تغییر و نقض اشاره می‌شود.

تصویر ۳. گوش شکسته (ص. ۳۶)

در تصویر ۳، به دلیل جهت متفاوت نوشتن در زبان فارسی و انگلیسی، جهت چپ به راست نویسی در زبان انگلیسی به از راست به چپ نویسی در زبان فارسی تغییر کرده است و به همین دلیل زمان نشان داده شده در ساعت، از ۱۱ به ۱ تغییر کرده است که متفاوت با زمان نوشته شده در ترجمه و متن مبدأ است. این یک عدم تطابق بزرگ بین متن و تصویر ایجاد کرده است؛ زیرا در متن اصلی یک بمب باید در ساعت ۱۱ منفجر شود درحالی‌که در ترجمه این زمان در تصویر ترجمه شده به ساعت ۱ تبدیل شده است.

تصویر ۱. تن تن در تبت (ص. ۴)

در تصویر ۱، تن تن نوشیدنی الکلی نوشیده است و به همین دلیل بسیار خوشحال است و به شیوه‌ای غیرطبیعی عمل می‌کند. پروفیسور از کاپیتان به دلیل دادن نوشیدنی به تن تن انتقاد می‌کند و به همین دلیل یک علامت سؤال در بالای سر کاپیتان که معمولاً الکل می‌نوشد وجود دارد. هیچ‌کس با خوردن نوشابه انرژی‌زا آن‌طور که تن تن رفتار کرده، عمل نمی‌کند. بنابراین، بین «نوشابه انرژی‌زا» در ترجمه (واژه Champagne در زبان مبدأ) و رفتار تن تن در تصویر عدم تطابق وجود دارد.

تصویر ۴. پرواز ۷۱۴ به سیدنی (ص. ۲۵)

در هر دو زبان فارسی و انگلیسی، جهت نوشتن اعداد از چپ به راست است؛ اما در تصویر ۴، در ترجمه این موضوع در نظر گرفته نشده است و با توجه به جهت‌های مختلف نوشتن زبانی، جهت «۲،۱۷،۶» تغییر کرده است و این عدد به «۲-۱۷-۶» در فارسی ترجمه شده که اشتباه است.

تصویر ۲. کوسه‌های دریای سرخ (ص. ۲۲)

در تصویر ۲، POP صدای برداشتن چوب‌پنبه از بطری مشروب است. در تصویر تن تن در حال تلاش برای ایجاد این صدای پاپ برای بیدار کردن کاپیتان است. اما در فارسی به «نوشابه» ترجمه شده است، درحالی‌که نوشابه هنگام بازشدن چنین صدایی ایجاد نمی‌کند، بنابراین بین ترجمه و تصویر عدم تطابق وجود دارد.

۲-۲ تغییر به دلیل جهت متفاوت نوشتن

از میان ترجمه‌های مورد بررسی، بیشترین مورد تغییر رنگ در گنج راکهام سرخ‌پوش با ۱۷۹ مورد و کمترین مورد در هفت گوی بلورین با ۲ مورد اتفاق افتاده است.

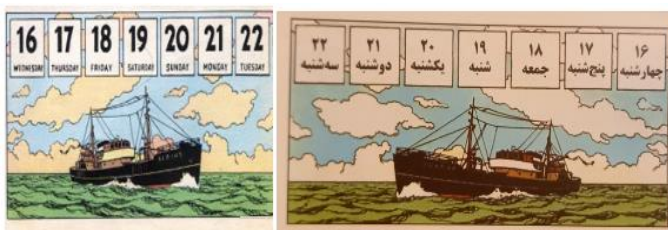
تصویر ۷. گنج راکهام سرخ‌پوش (ص. ۵۴)

در تصویر ۷، رنگ موهای تن تن و پیراهن کاپیتان در ترجمه تغییر کرده است.

بخش‌های برجسته‌سازی و قاب‌بندی تغییراتی رخ داده که باعث تغییر در معنی شده‌اند. در بخش برجسته‌سازی، این تغییرات به دلیل تغییر رنگ و تغییر نوع یا اندازه قلم بود و در قاب‌بندی این تغییر به دلیل عدم تداوم رنگ بود. در میان ترجمه‌های مورد بررسی برجسته‌سازی با رنگ با ۲۸۶ مورد اول، برجسته‌سازی با قلم با ۱۸۷ مورد دوم و قاب‌بندی با ۳۲ مورد آخرین مورد است. در ادامه، چند مثال از این تغییرات ارائه می‌شود.

۳-۱ تغییر نوع/اندازه قلم

در میان ترجمه‌های مورد بررسی، بیشترین تغییرات نوع/اندازه قلم در کتاب جزیره سیاه با ۸۵ مورد اتفاق افتاده است و کمترین به میزان سه مورد در پرواز ۷۱۴ به سیدنی اتفاق افتاده است و در هفت گوی بلورین هیچ موردی از این تغییر وجود ندارد. در ادامه چند مثال از این تغییرات ارائه شده است.

تصویر ۸. گنج راکهام سرخ‌پوش (ص. ۵۵)

در تصویر ۸، رنگ دریا و ابرها و بخشی از کشتی در ترجمه تغییر کرده است.

تصویر ۵. تن تن در تبت (ص. ۲۲)

در تصویر ۵، «دو ساعت بعد» و «کمی بعد» به صورت اوریب هستند اما با قلم معمولی ترجمه شده‌اند و اهمیت و برجستگی این بخش از بین رفته است. اوریب‌نویسی برای جداسازی متن از سایر قسمت‌های متن استفاده شده است، درحالی‌که هیچ نشانه‌ای از این برجستگی و اهمیت در ترجمه به دلیل استفاده از قلم معمولی وجود ندارد.

p. 14

p. 15

تصویر ۹. کوسه‌های دریای سرخ (صص. ۱۴-۱۵)

در تصویر ۹، در تصویر صفحه ۱۴ پیراهن کاپیتان بر خلاف تصویر متن مبدأ بنفش است، اما در صفحه بعدی (صفحه ۱۵) رنگ آن همانند رنگ تصویر مبدأ به آبی تیره تغییر یافته و حس ناپیوستگی رنگ را در خواننده ایجاد کرده است.

تصویر ۶. کوسه‌های دریای سرخ (ص. ۲۳)

در تصویر ۶، بخش‌های پررنگ و بزرگ‌تر در ترجمه باعث شده است که خواننده احساس کند این بخش نسبت به بخش دیگر متن اهمیت بیشتری دارد و تأثیر بیشتری بر خواننده ترجمه گذاشته، درحالی‌که در متن اصلی تمام قسمت‌های متن با اندازه یکسانی نوشته شده‌اند.

۳-۲ تغییر رنگ

p. 39

p. 40

داد. تعداد موارد خیلی زیاد نبود، اما مواردی که یافت شد باعث تغییر در معنی و آسیب رساندن به آن شد.

در سؤال سوم تحقیق پرسیده شد که تا چه حد رابطه تصویر و متن برای هر یک از سه فرامعنای مدل **کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)** نقض شده است. در رابطه با این سه فرامعنا، تغییرات در ترجمه تنها در معنای ترکیبی رخ داده است. در بخش‌های برجسته‌سازی و قاب‌بندی تغییراتی رخ داده که باعث تغییر در معنی شده‌اند. در برجسته‌سازی، این تغییرات به دلیل تغییر رنگ و تغییر نوع یا اندازه قلم بود و در قاب‌بندی، این تغییر به دلیل عدم تداوم رنگ در تصویر بود. در ترجمه‌های مورد بررسی، ترتیب این تغییرات بر اساس جدول ۲ و شکل ۲ به شرح زیر است: برجسته‌سازی به علت تغییر رنگ با ۲۸۶ مورد اول، برجسته‌سازی به علت تغییر قلم با ۱۸۷ مورد دوم و قاب‌بندی با ۳۲ مورد آخرین مورد بود. از این تغییرات، ۴۶۹ مورد در بخش معادل، ۲۹ مورد در بخش نام‌آوا و ۶ مورد در بخش اصطلاح رخ داده‌اند. بنابراین، ما بیشترین موارد تغییرات را در بخش معادل داریم.

با در نظر گرفتن تمام ترجمه‌ها، مترجم در ترجمه چهار کتاب *جزیره سیاه، کوسه‌های دریای سرخ، هفت گوی بلورین و پرواز ۷۱۴* به سیدنی خوب عمل کرده است. طبق جدول ۱، *جزیره سیاه (۷/۴۵)* بالاترین امتیاز را در میان ترجمه‌های مورد بررسی دارد. با توجه به جدول ۲، بیشترین مورد تغییر در گنج *راکهام سرخ‌پوش* و بیشتر در بخش معادل (۲۰۰ مورد) اتفاق افتاده است. با در نظر گرفتن بخش تصویری در کنار بخش زبانی، تغییراتی که مترجم به‌طور ویژه به دلایل فرهنگی یا تفاوت جهت نوشتاری در تصاویر ایجاد کرده در مواردی باعث آسیب به معنا و نقض رابطه بین متن و تصویر شده است. همچنین مواردی که نوع یا اندازه قلم یا پیوستگی رنگ تصاویر از بین رفته به ترتیب باعث تغییر اهمیت مطالب متن ترجمه نسبت به متن مبدأ و ایجاد عدم پیوستگی و توقف ارتباط تصاویر در ذهن خواننده ترجمه نسبت به خواننده متن مبدأ شده‌اند.

نتایج تحقیق حاضر را می‌توان در حوزه آموزش ترجمه به کار برد. اساتید آموزش ترجمه ضمن آگاهی از حوزه‌های چالش‌برانگیزتر ترجمه کمیک و به‌طور ویژه کمیک تن‌تن، همانند حوزه معادل‌گزینی و ترجمه نام‌آواها، نمونه‌ای عملی از بررسی این حوزه‌ها پیش روی خواهند داشت. همچنین، آگاهی اساتید و دانشجویان ترجمه از تناقض‌های بین متن و تصویر در ترجمه متون کمیک سبب می‌شود هنگام استفاده از راهبرد

تصویر ۱۰. جزیره سیاه (صص. ۴۰-۳۹)

در تصویر ۱۰، رنگ پیراهن تن‌تن در صفحه ۴۰ بر خلاف تصویر اصلی و صفحه ترجمه شده قبلی (صفحه ۳۹) از آبی به آبی تیره تغییر یافته است. این تغییر حس ناپیوستگی رنگ را در خواننده ترجمه ایجاد کرده است.

۶. نتیجه‌گیری

در داستان‌های مصور داستان از طریق تصویر و متن روایت می‌شود، اما در طی ترجمه به دلیل ملاحظات فرهنگی، سیاسی و فضایی، تغییراتی در تصویر یا متن اتفاق می‌افتد که ممکن است باعث نقض معنا یا رابطه تصویر و متن شود. مطالعه حاضر در تلاشی برای ارزیابی کیفیت ترجمه هفت سری از کتاب‌های مصور تن‌تن، ترجمه‌شده توسط معصومه رضاپور، با اتخاذ دیدگاه چندوجهی، در پی ارزیابی متن و تصویر و رابطه آن‌ها بود.

در اولین سؤال تحقیق پرسیده شد که تا چه حد ماجراهای کمیک تن‌تن با معیارهای ذکرشده در مدل الف **ودینگتون (۲۰۰۱)** مطابقت دارد. در مورد حوزه‌های چالش‌برانگیز، ترتیب امتیاز کتاب‌های ترجمه‌شده بر اساس جدول ۱ این بود: ۱. *کوسه‌های دریای سرخ (۷/۲۷)*، ۲. *هفت گوی بلورین (۷/۱۸)*، ۳. *جزیره سیاه (۷/۴۵)*، ۴. *پرواز ۷۱۴* به سیدنی (۵/۵۴)، ۵. *تن‌تن در تبت (۴/۸۱)*، ۶. *گنج راکهام سرخ‌پوش (۳/۴۵)* و ۷. *گوش شکسته (۱/۳۶)*. از آن‌جا که امتیاز مورد قبول ۵ است، این امتیازها نشان می‌دهند که از میان ۷ ترجمه مورد بررسی تنها ترجمه چهار کتاب *کوسه‌های دریای سرخ، هفت گوی بلورین، جزیره سیاه و پرواز ۷۱۴* به سیدنی قابل قبول هستند و *جزیره سیاه* در میان ترجمه‌های مورد بررسی از همه قابل قبول‌تر است. بر اساس داده‌های شکل ۱ مترجم در ترجمه بخش زبان عامیانه و اصطلاح با چالش کمتری مواجه شده و بخش معادل برای او چالش‌برانگیزتر بوده است.

در سؤال دوم تحقیق پرسیده شد که تا چه حد رابطه تصویر و متن ماجراهای کمیک تن‌تن در طول ترجمه نقض شده است و تا چه حد معنی آسیب دیده است. نقض در ترجمه‌های مورد بررسی به دلیل تغییراتی بود که به دلیل تفاوت‌های فرهنگی از نظر نوع نوشیدنی و جهت نوشتن زبان انگلیسی و فارسی رخ

بومی‌سازی به این موضوع توجه نموده و تناقض بین متن و تصویر در ترجمه کاهش یابد.

لازم است خاطرنشان شود که در انجام پژوهش حاضر محدودیت‌هایی وجود داشت و هر محدودیت می‌تواند موضوع پژوهش‌های آتی در حوزه ترجمه کمیک باشد. این مطالعه چهار حوزه چالش برانگیز ترجمه کمیک در هفت جلد از مجموعه ۲۶ جلدی تن‌تن را با ترجمه معصومه رضاپور، یکی از مترجمان زن پس از انقلاب، بررسی کرده است. مواردی که در ادامه ذکر می‌شود می‌تواند ضمن ارائه دیدگاهی جامع‌تر نسبت به کیفیت ترجمه این اثر، موضوع مطالعات آینده در این حوزه باشد: بررسی ترجمه ۲۶ جلد این مجموعه، بررسی و مقایسه ترجمه‌های قبل و بعد از انقلاب آن (در حوزه موارد نقض رابطه بین متن و تصویر، ترجمه نام‌آوا و معادل‌گزینی به‌عنوان دو حوزه چالش برانگیز ترجمه این کتب و بررسی حوزه طنز به‌عنوان حوزه بررسی‌نشده در مطالعه حاضر) و مقایسه نحوه عملکرد مترجمان زن و مرد این ترجمه‌ها.

منابع

- خسروی، رباب و رفیعی، سید آرزو (۱۳۹۶). درآمدی بر آسیب‌شناسی تدریس فرهنگ در ایران: بررسی رابطه بین فرهنگ زدایی و هوش هیجانی در بین زبان‌آموزان انگلیسی. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۷ (۱)، ۷۹-۹۷. [10.22059/JFLR.2017.234816.342](https://doi.org/10.22059/JFLR.2017.234816.342)
- صابونچی، مهتاب (۱۳۹۴). اهمیت شناخت فرهنگ در ترجمه با استناد بر چند نمونه. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۵ (۲)، ۳۵۱-۳۳۳. [10.22059/JFLR.2015.62555](https://doi.org/10.22059/JFLR.2015.62555)
- هرژه، ژرژ (1395 الف). *جزیره سیاه* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.
- هرژه، ژرژ (۱۳۹۵ ب). *کوسه‌های دریای سرخ* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.
- هرژه، ژرژ (۱۳۹۵ ج). *گنج راکهام سرخ‌پوش* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.
- هرژه، ژرژ (۱۳۹۵ د). *گوش شکسته* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.
- هرژه، ژرژ (۱۳۹۵ ز). *هفت گوی بلورین* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.
- هرژه، ژرژ (1396). *تن‌تن در تبت* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.

هرژه، ژرژ (1398). *پرواز ۷۱۴ به سیدنی* (معصومه رضاپور، ترجمه). فروزش.

References

- Baker, M., & Saldanha, G. (2009). *Routledge encyclopedia of translation studies* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203872062>
- Biesiadowska, B. (2007). Znany i nieznaný swiat komiksu. *Acta Baltico Slavica*, 31, 45-49.
- Borodo, M. (2014). Multimodality, translation and comics. *Perspectives*, 23(1), 22-41. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2013.876057>
- Celotti, N. (2008). The translator of comics as a semiotic investigator. In F. Zanettin (Ed.), *Comics in translation* (pp. 33-49). St. Jerome.
- Dabaghi, A., & Mohammadi, F. (2011). Translating cultural signs in children's picture books. *The Journal of Teaching Language Skills*, 3 (1), 17-42.
- Haninisa, I., Purwaningsih, D. I., & Handoyo, R. P. (2020). Translation techniques and acceptability of onomatopoeia in Herge's The Adventure of Tintin comic. *Journal of English Studies*, 1(2), 107-122. <https://doi.org/10.22099/jtls.2012.392>
- Herge, G. (1937). *The broken ear*. Casterman.
- Herge, G. (1943). *The black island*. Casterman.
- Herge, G. (1958). *The seven crystal balls*. Casterman.
- Herge, G. (1958). *The red sea sharks*. Casterman.
- Herge, G. (1962). *Tintin in Tibet*. Casterman.
- Herge, G. (1963). *Red rackham's treasure*. Casterman.
- Herge, G. (1968). *Flight 714*. Casterman
- Javidpour, S., & Athari Nik Azm, M. (2019). A study of the translation of Tintin comics according to the semantic theory of points

- Nusanti, K. W. (2011). The translation quality assessment of The Amazing Spiderman comic. [Master's thesis, University Sebelas Maret]. UNS Institutional Repository.
- Öztürk, G., & Tarakçıoğlu, A. Ö. (2020). Comics and translation with a multimodal perspective in the Early Republican era. *Border Crossing Transnational Press London*, 10(2), 129-142. <https://doi.org/10.33182/bc.v10i2.1061>
- Qi, J., & Hemchua, S. (2022). Analyzing the English comic version of the analects of Confucius based on visual grammar. *Language Related Research*, 13(5), 391-41. <https://doi.org/10.52547/LRR.13.5.14>
- Rezapour, M. (2017a). *The black island*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017b). *The broken ear*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017c). *Red rackham's treasure*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017d). *The red sea sharks*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017e). *The seven crystal balls*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017). *Tintin in Tibet*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Rezapour, M. (2017). *Flight 714 to Sydney*. Foruzesh Publication. (in Persian)
- Sabounchi, M. (2015). The importance of knowledge of culture in translation: Case study. *Journal of Foreign Language Research*, 5(2), 333-352. <https://doi.org/10.22059/JFLR.2015.62555>. (in Persian)
- Salsabila, A., & Laksman-Huntley, M. (2020). Strategies of translating French pronominal verbs in *Tintin* into of view. *Critical Language & Literary Studies*, 15(21), 103 – 125. https://cills.sbu.ac.ir/article_100083.html
- Kaindl, K. (1999). Thump, whizz, poom: A framework for the study of comics under translation. *Target*, 11(2), 263–288. <https://doi.org/10.1075/target.11.2.05kai>
- Khosravi, R., & Rafie, S. A. (2017). An introduction to the pathology of teaching culture in Iran: A study of the relationship between deculturation and emotional intelligence among EFL learners. *Journal of Foreign Language Research*, 7(1), 79-98. <https://doi.org/10.22059/JFLR.2017.234816.342> (in Persian)
- Kress, G., & Van Leeuwen, Th. (2006). *Reading images: The grammar of visual design*. Routledge.
- Laaniste, M. (2010). Metajęzyk, czyli pisanie obrazami. *Zeszyty komiksowe*, 10, 108-109.
- Larasati, S.D. & Rasikawati, I. (2022). Problems and strategies in comics translation. *International Dialogues on Education*, 9 (1), 64-85. <https://doi.org/10.53308/ide.v9i1.276>
- Listyani, L. (2008). Cultural aspects in the translation of Herge's comic series The adventures of Tintin: Red Rackham's Treasure. *English-Edu*, 8(2), 83-98.
- Mansur, A. A., Hadiyani, T., & Purnamasari, E. (2020). Representing onomatopoeias in the Britain comic and their translations in Indonesia. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation (IJLLT)*, 3(1), 187–196. <http://doi.org/10.32996/ijllt.3.1.21>

Indonesian. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 509, 475-481.

<https://doi.org/10.2991/assehr.k.201215.075>

Waddington, C. (2001). Different methods of evaluating student translations: The question of validity. *Meta: Translators' Journal*, 46(2), 311-325.

<https://doi.org/10.7202/004583ar>

Yablonsky, M. (2016). Text and image in translation. *CLEaR*, 3(2), 40-51.

<https://doi.org/10.1515/clear-2016-0013>

Zandrahimi, M. (2015). Ideologically driven strategies in the translation of comics before and after the Islamic Revolution.

International Journal of English Language & Translation Studies, 3(4), 42-49.

<http://www.eltsjournal.org>

Zanettin, F. (2008). *Comics in translation*. St. Jerome. <https://doi.org/10.4324/9781315759685>

Zanettin, F. (2014). *Comics in translation: An overview*. In F. Zanettin (Ed.). *Comics in translation* (pp. 1-32). Routledge.

Zolfagharian, M., & Ameri, A. (2015). A sound symbolic study of translation of onomatopoeia in children's literature: The case of "Tintin". *Journal of Language and Translation*, 5(2), 111-117.